

Yrd. Doç. Dr. Ümit Celbiş
MÜ Güzel Sanatlar Fakültesi
Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü

Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü

Eski adı Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu (kuruluşu 1957) olan Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde, Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü'nün kuruluşu ile ilgili ilk çalışmalar, 60'lı yılların ortalarına kadar gitse de, Bölüm'ün tarihçesini bağlı olduğu kurumun tarihçesi ile birlikte incelemekte yarar vardır.

1956-57 ders yılında açılan Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu, o tarihe kadar Türkiye'de sanat eğitimi veren Güzel Sanatlar Akademisi'nin yanında farklı gereksinimler ve bakış açıları ile hayata geçirilen yeni bir uygulamalı sanatlar kurumudur.

Yurt dışında ve özellikle Almanya'da bulunmuş ve benzer okulların misyonlarını inceleyen Milli Eğitim Bakanlığı'nın bazı üst düzey bürokrat ve eğitimcileri böyle bir okulun gerekliliğini ortaya koyarak 50'li yılların ortalarında Türkiye'de de böyle bir okulun kurulması ile ilgili olarak bir ön araştırma yapılmasını gündeme getirmişlerdir.

Bu ön (fizibilite) araştırma için de, o yıllarda Almanya'da Stuttgart Güzel Sanatlar Akademisi'nden Prof. Adolf G. Schneck görevlendirilmiştir. Prof. Schneck ülkesinde eğitim konularında bilgili ve deneyimli bir kişi olarak, bu tip eğitim kurumlarında öğretim üyesi ve yönetici olarak çalışmış Bauhaus'u, onun eğitim ilkelerini bilen bir uzman olarak yaptığı araştırmaların sonunda o yılların koşulları ve ülke gereksinimleri doğrultusunda beş bölümden oluşan bir okulun açılmasını öngören raporunu sunmuş ve okul 1957 senesinde açılmıştır. Okulun ilk eğitimcileri, özellikle Almanya'dan gelen ve uygulamalı sanatlar konularında uzman olan kişilerdir. Aynı şekilde Türk eğitimciler de, uygulama ağırlıklı, öğrencilerin el becerilerini geliştirmeye önem veren bu eğitim konsepti doğrultusunda eğitime katkı sağlamışlardır.

Okulun az sayıda öğrencisi olması, öğretim üyelerinin öğrencilerle bire bir eğitim yapabilmeleri, o yıllardaki ekonomik koşullardan dolayı atölye, donanım ve malzemelerin yeterliliği sayesinde iyi sonuçlar alınmaya başlamış ve okul 60'lı yılların başından itibaren, ülkenin sanat ve henüz o şekilde telaffuz edilmeyen tasarım gündeminde önemli bir yer almaya başlamıştır.

Yine bu yıllarda, üniversitede endüstri tasarımı kavramından (o günlerdeki adıyla endüstriyel dizayn) söz edilmeye başlandığı görülür. Böyle bir bölümün açılması artık

gündemdedir. Zira Avrupa’da ve dünyada 60’lı yıllar yeni endüstriyel ilişkilerin konuşulduğu, tartışıldığı yıllardır.

İkinci Dünya Savaşı’nın olumsuz etkileri gerilerde kalmış, batı toplumlarındaki kalkınma ve refah düzeyi yeni üretim ve tüketim biçimlerini oluşturmaya başlamıştır. Bu gelişmelere paralel olarak da endüstri tasarımı kavramı öne çıkmaya başlamıştır. Bu gelişmeleri izleyen kurum, o günler için gerçekten takdir edilmesi gereken bir öngörü ile “endüstriyel dizayn” bölümünün açılması ile ilgili girişimlere başlar ve 1965 yılında, kurulması planlanan bölüme öğretim üyesi yetiştirmek amacıyla ilk öğrencilerini Almanya’ya gönderir.

İlk öğrencilerin Almanya’ya gönderilmesinin nedenlerine bakıldığında, okulun bu ülke ile olan eğitim ve kültürel ilişkileri kadar, o yıllarda tasarım dünyasında en çok sözü edilen Ulm Tasarım Yüksek Okulu’nun (HFG Ulm) savaş sonrası gerek Avrupa, gerekse dünyada tasarım eğitimine getirdiği yeni bakış açılarının ve etkilerinin de göz önüne alınmasında fayda vardır.

*Bölüm Eğitim
Kadrosu
Mayıs 2007*

Yeni bölüm için yurt dışına öğrenci gönderilmesi 70’li yılların başında da devam eder. Yine 70’li yıllarda, “endüstriyel tasarım” bölümünün çıkış bölümü olan İçmimarlık Bölümü’nde yeni bir yapılanma söz konusudur. Bu yıllarda İç mimarlık Bölümü eğitimini iki ayrı dala ayırmaya başlamıştır. Bunlardan biri “iç mimarlık” diğeri ise “mobilya ve ürün tasarımı”dır.

Her iki dal da eğitim programlarını ve kadrolarını bu ikili yapıya göre oluşturmaya başlar. Bu bağlamda, ürün tasarımı dalında, Tasarım Yöntemleri, Araştırma Yöntemleri, Tasarım Tarihi, Ergonomi, Pazarlama gibi daha önce bölüm programında bulunmayan yeni dersler konulmaya başlanır. Proje dersleri de artık mobilya, ürün ve sergileme tasarımı ağırlıklıdır. Bu şekilde, açılması planlanan Endüstri Tasarımı Bölümü’nün ders programı, deyim yerindeyse, bir “gölge program” olarak 70’li yılların sonunda okulun programına eklenmeye başlar. Bu yıllarda, daha önce bölüm için yurt dışına giden öğrenciler de, Türkiye’ye dönmekte ve program geliştirme çalışmalarına katılmaktadırlar. Ancak ülkenin o yıllarda yaşadığı kaotik

Uzel firması ile yapılan traktör projesinin modelleri

ortam sonucu oluşan 12 Eylül müdahalesi, bölümün resmi kuruluş sürecini birkaç yıl öteye atacaktır.

12 Eylül sonrası, YÖK'ün kurulmasıyla yeni bir yapılanma dönemi başlar. Tüm yüksek eğitim kurumlarının üniversite çatısı altında birleştirilmesi düşüncesiyle, DTGSYO yeni oluşturulan Marmara Üniversitesi'ne, Güzel Sanatlar Fakültesi olarak bağlanır (1982). Yeni bölümlerin de açılmasıyla adı artık "Fakülte" olan kurumun bölüm şeması bir süre değişir. Bu yeni yapılanma dönemi birkaç yıl sürer ve 1985'te Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü bağımsız bir bölüm olarak resmen kurulur. Bu arada fakülte, Beşiktaş Akaretler'deki binasından Acıbadem'e taşınır.

Bu tarihe kadar oluşturulan bölüm ders programları, sürekli geliştirilerek günümüze kadar gelmektedir. Bu süreçte, 2000'li yılların başlarında, ders programları özellikle AB normlarına uyum bağlamında yeni geçilen kredili sistem ve onun değerlendirme kriterlerine göre yeniden yapılandırılır. Bu yeniden yapılandırma süreci günümüzde de devam etmektedir. Bölüm, kuruluş amacını belirtirken, endüstri tasarımcısını "insan ve insan gruplarının fiziksel ve ruhsal gereksinmelerini karşılayacak tasarımları yapacak ve daha yaşanabilir bir çevre oluşturmak için çalışacak meslek adamları" olarak tanımlamıştır. Tasarım eğitimini de tasarımcı olacak öğrencileri bilimsel ve sanatsal çalışmaya, grup çalışması disiplinine yönlendirecek şekilde programlamayı amaçladıkları belirtilmiştir. Bu nedenle tasarım öğretiminin, öğrenciyi kritik düşünmeye, sanatsal ve bilimsel çalışmaya, birlikte çalışma disiplinine yönlendiren bir amacı vardır. Program içeriklerinde, öğrencilerin yaratıcı yönünü teşvik eden, tasarım için gerekli bilgi ve beceriyi kazandıran proje dersleri, teknik ve konstrüktif bilgiler veren dersler ile bu bilgi ve becerileri kuramsal bir temele oturtmayı amaçlayan araştırma, planlama, yöntem bilgileri, sosyal davranış kuramları, ekonomi, işletme, pazarlama gibi kuramsal dersler bulunmaktadır.

Fakültenin ve Türkiye'de tasarım eğitimi veren diğer kurumların kuruluş yıllarında, Endüstri Tasarımı eğitimi, endüstrinin bir gerekliliği olarak değil, dünyayı ve tasarım

2007 2008
Diploma Projesi
Çalışması

eğitimini izleyen az sayıdaki kişinin ileri görüş ve vizyonları sayesinde eğitim programlarına alınmıştır. Bugün dahi, endüstrinin bu konularla ilgili somut beklenti ve taleplerinden bahsetmek, belli bazı firmaların dışında, pek de mümkün görülmemektedir. Tasarım eğitimi idealize edilmiş bir endüstri ve ekonomik ilişkiler için programlanıyor gibi görünmektedir. Ancak 90'lı yılların ortalarından itibaren AB ilişkileri, Gümrük Birliği mevzuatı gibi konular bağlamında, endüstri tasarımı Türk Endüstrisi'nde giderek daha çok konu edilmeye başlamıştır.

Bu kısıtlı ilişki ortamına karşın Bölüm, kuruluşundan günümüze endüstri ile ilişkilerini olabildiğince sıcak tutmakta ve ortak projeler üretmektedir. Bu yaklaşımın kökeninde kurumun çıkış noktası olan Tatbiki Güzel Sanatlar geleneğinde, uygulamaya verilen önem ve endüstrikurumları ile bu bağlamda yaşanan olumlu deneyimlerin de payı büyüktür.

Farklı tasarım kategorilerinde birçok firma, (Genoto, Beko, Camiş Ambalaj, Gön Deri, Netaş, Tüvasaş, Hema, İBB Belbim, Ekmasan, Adel Kalemcilik, Gazal, Uzel Traktör, Bıçakçılar A.Ş., Arsis) gerek öğrenciler, gerekse de öğretim üyeleri ile ortak projeler üretmiştir.

Bölüm kurucu kadrosunun kökeni DTGSYO İçmimarlık Bölümü'dür. Bölüm öğretim üyelerinin çoğu bu bölümden mezun olduktan sonra değişik ülkelerde (Almanya, İngiltere, İtalya, Japonya, Kanada) endüstri tasarımı eğitimi almışlardır. Gerek bu ikili formasyon, gerekse de değişik ülkelerde kazanılan tasarım deneyimleri bölüme ve özellikle öğrencilere önemli bir farklılık ve zenginlik olarak yansımaktadır. Bölüm kadrosu daha sonraki yıllarda kendi içinden ve diğer eğitim kurumlarından gelenlerle daha da genişlemiştir. Programdaki birçok ders için de değişik bölüm, kurum ve endüstriden tasarımcılar ve konularının uzmanları bölümde ders vermekteler.

Dış ilişkiler bağlamında, farklı ülkelerden tasarımcı ve kuramcılarla konferans, seminer, workshop düzeyinde yürütülen çalışmalarla, tasarım eğitimine güncel ve farklı bakış açıları eklenmiştir. Prof. Bruce Archer, İngiltere, Prof. Peter L. Jones-Kingston University, İngiltere, Prof. Jacques Giard-Carleton University, Kanada, Prof. Joseph Koncelik-Ohio State University, ABD, Prof. Carl Auböck-Hochschule für Angewandte Künste Wien, Avusturya bu çalışmalara katkıda bulunanlar arasında isimleri ilk akla gelenlerdendir.

Bölüm, eğitim faaliyetleriyle paralel olarak 2002’de “Tasarım Tartışılıyor” ve 2003’de “İçin Dışı-Ambalaj” etkinliklerini organize etmiş ve sayısız etkinlik, sergi ve endüstri fuarlarına katılmıştır. Bu etkinliklerin en önemlilerinden biri de, bölümün 2004 yılında katıldığı Fransa “St. Etienne Uluslararası Tasarım Bienali”dir.

Burada dışa açılmanın başka bir şekli olan yarışmalardan da kısaca bahsetmek gerekir. Bölüm öğrencileri, bu konulardaki ilk yarışmalardan günümüze kadar birçok yarışmada sayısız ödüller kazanmışlardır. Bu yarışmaların belli başlıları bölümde “intern” olarak düzenlenen (Gazal, ÜÇ-GE, Adel Kalemcilik) yarışmaları ile ilgili sektörün, akademik çevrelerin ve meslek kuruluşu ETMK’nın desteklediği (Vestel- ilk yarışma ve sonraki Altın Gönye, ASD, MOS-DER, İMMİB, Bosch) yarışmalarıdır. Ayrıca uluslararası yarışmalarda da ülke finalisti olarak katılan ve ödül kazanan öğrenciler de vardır (GE Plastics Hollanda, Living Box İtalya yarışmaları). Öğrencilerin tasarım yarışmalarına katılmaları, gerek kazanacakları özgüven, gerekse de meslek hayatlarına katacağı artı değerler açısından desteklenmekte ve teşvik edilmektedir.

Son yıllarda fakültenin de katıldığı Erasmus öğrenci değişim programı çerçevesinde, birçok bölüm öğrencisi farklı ülkelerde 1 veya 2 yarıyıl endüstri tasarımı eğitimi almaktadırlar.

İMMİB 2006
yarışmasında
ödül alan bölüm
öğrencileri

Özünde bir kültürel değişim programı olan bu uygulamalar, katılan öğrencilerin farklı ülke ve eğitim konseptlerini tanımalarını, gerek kültür, gerekse de meslek bağlamında yeni açınımlar kazanmalarını sağlamaktadır.

2000’li yıllardan itibaren, fakülte bölümlerinde oluşturulan “Bölüm Danışma Kurulları” da bu dış ilişkiler bağlamında önemli katkılar sağlamaktadır. İş ve endüstri dünyasının farklı kesimlerinden gelen, tasarım kavramına geniş açınımlar sağlayacak potansiyelde kişilerden oluşturulan bölüm danışma kurulu, bölümün geleceğe yönelik vizyon belirleme çalışmalarında önemli katkılar sağlamaktadır.

Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü’nde lisans (4 yıl), yüksek lisans (1+1 yıl) ve doktora eşdeğer sanatta yeterlik (1+2 yıl) olmak üzere üç ayrı düzeyde eğitim yapılmaktadır.

Bugün, bölümün yapısına bakıldığında şöyle ilginç bir duruma rastlanmaktadır. MÜGSF Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü, devlet üniversiteleri içinde Güzel Sanatlar Fakültesi’ne bağlı tek bölümdür. Bölüme yetenek sınavıyla öğrenci alınmaktadır. Sınav şeklinin revize edilmesi ve fakültede “sanat” ve “tasarım” dalları olarak iki eksenin oluşturulması ve buna yönelik yeni bir giriş sınavı konsepti oluşturulması çalışmaları halen devam etmektedir.

Bölümün, GSF’ye bağlı tek bölüm olmasının özellikle öğrenciler açısından önemli faydaları vardır. Aynı kurum çatısı altında eğitim gören farklı sanat ve tasarım dalı öğrencilerinin birbirleriyle sürekli etkileşimleri, ortak derslik ve atölyeleri kullanmaları görsel ve entelektüel açıdan önemli katkılar sağlamaktadır. Ortak dersler ve atölye kullanımının bir diğer pratik faydası da, farklı tasarım disiplinlerinden gelip bölümde yan dal ve çift ana dal eğitimi alan öğrencilerin bölüme ve eğitim programına uyum süreçlerini olumlu etkileyip kısaltmasıdır.

Ayrıca, 4 yıldır Endüstri Ürünleri Tasarımı ile Grafik Tasarımı öğrencilerinin ortak olarak eş zamanlı ürettikleri, 2007 Grafist-11. Uluslararası Etkinliği’nde sunulan ambalaj projeleri de, bu ortak çalışma yaklaşımının önemli örneklerindedir.

Öğrenci
Çalışmaları

1957’de Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu olarak kurulan Fakülte, bu yıl 50. yılını kutlamaktadır. Kuruluşundan bu yana çağdaş, yenilikçi ve uygulayıcı bir eğitim konseptiyle ülkenin sanat ve tasarım hayatına yeni açınımlar sunan Fakülte’nin bu yarım yüzyıllık sürecinin önemli bir bölümünde aynı ilkelerle ülke tasarımına katkılarını sürdüren Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü, önümüzdeki yıllarda da Türk tasarımındaki özgün konumunu koruyarak misyonunu sürdürecektir ●